

Škola suvremene humanistike

ANTI-KAPITALISTIČKI SEMINAR

18-20.5. i 26-28.5.2022.

Srpsko privredno društvo "Privrednik"
Preradovićeveva 18/1, Zagreb

Organizacija: Slobodni Filozofski i Subversive festival

Prijave do 13.5. na slobodnifilozofski@gmail.com

Info na subversivefestival.com

Civilno društvo i sindikati

- Neoliberalna država •

Kritika političke ekonomije

- Socijalna reprodukcija i kapital •
- Ideologija i fetišizam robe •
- Kulturne politike u neoliberalizmu •
- Kvir teorija i feminizam •
- Historizacija seksualnog rada •
- Transrodnost i transfobija

15.
Subversive
Festival

RASPORED:

sri 18.5.

17.30h uvod + kraće izlaganje Karolina Hrga: „Kratkoročne i dugoročne perspektive političkog djelovanja“ + kraća uvodna otvorena raspravna sesija

čet 19.5.

17.30h Mislav Žitko: „Marx, politička ekonomija i klasna borba“

19.15h Maja Solar: „Teorija socijalne reprodukcije: struktura i politika“

pet 20.5.

17.30h Stipe Ćurković: „Ideologija (i nevolje koje izaziva)“

19.15h otvorena raspravna sesija

čet 26.5.

17.30h Mario Kikaš: „Uvod u kritiku civilnog društva“

19.15h Lidija Krienzer Radojević: „Razvoj kulture unutar neoliberalnih politika“

pet 27.5.

17.30h Nina Čolović: „Povijest odnosa feminizma i kvira“

19.15h Vir Lev: „Transfobija: reciklirana moralna panika u službi kapitalizma“

sub 28.5.

15.30h Nina Čolović: „Prijeperi oko seksualnog rada u feminizmu: radionica kritičke analize teksta“

17.15h zaključna otvorena raspravna sesija

19.00h druženje

(termini susreta, naslovi i opisi predavanja te popratna literatura podložni su izmjeni)

Karolina Hrga

Kratkoročne i dugoročne perspektive političkog djelovanja

Sažetak i pripremni materijali uskoro

Mislav Žitko

Marx, politička ekonomija i klasna borba

Prvi dio izlaganja usmjeren je na temeljne pojmove proizašle iz kritike političke ekonomije izložene u Marxovom *Kapitalu*. Naglasak je stavljen na analizu forme vrijednosti s jedne strane, te uzročne mehanizme koje Marxova analiza smješta u jezgru akumulacije kapitala, s druge strane. Nadalje, pažnja će biti posvećena razlikovanju takozvane „logike kapitala“ i historijskog razvoja kapitalizma s osvrtom na neke polemike koje su se u tom pogledu vodile u krugovima marksistički orijentirane ekonomske teorije. U drugom dijelu ćemo se susresti s političkim implikacijama kritike političke ekonomije, prvenstveno vezanima uz društvenu stratifikaciju i klasnu borbu. Zaključni dio izlaganja bit će posvećen mjestu demokracije u marksističkom diskursu s obzirom na prethodno određene klasnog sukoba u središtu kapitalističkih proizvodnih odnosa.

Izborna literatura:

Karl Marx, *Kapital* I-III

Michael Heinrich, *Uvod u Marxovu kritiku političke ekonomije* (Zagreb: CRS, 2015). Dostupno na: https://www.rosalux.rs/sites/default/files/publications/Heinrich_WEB.pdf

Nicos Poulantzas, *Država, vlast, socijalizam*

Nicos Poulantzas, *Politička vlast i društvene klase*

Dick Howard, *The Specter of Democracy*

Maja Solar

Teorija socijalne reprodukcije: struktura i politika

Društvo koje se temelji na eksploataciji i različitim oblicima opresija strukturirano je složenom podelom rada. Ona pored klasnog, ima i orodnjeni (rasijalizirani, zasnovani na telesnoj sposobnosti, cis-heteroseksualizirani itsl.) aspekt, stoga klasno-identitetski oblici ugnjetavanja, potčinjenosti i discipliniranja – iako ne organiziraju kapitalističku proizvodnju direktno, u smislu direktnog stvaranja viška vrijednosti – imaju ključnu ulogu u kapitalističkoj organizaciji rada. Kapitalizam ih od samog svog nastanka (uz izvesne modifikacije) koristi kao različite modalitete kojima se održava ono što je srce sistema: odnos podređenosti rada kapitalu zasnovan na odvajanju radnika_ica od sredstava za proizvodnju zbog kojeg, u uslovima ove specifične strukturne prinude, postoji radna snaga prinuđena da se prodaje i da stvara višak vrednosti za kapital. Nasilno izvlaštenje proizvođača_ica u vreme nastanka kapitalizma i njihovo pretvaranje u najamnu radnu snagu omogućeno je i transformacijom orodnjenih tijela i u sferi reprodukcije, odnosno naturaliziranjem i orodnjavanjem reproduktivnog rada. Da li se orodnjena opresija misli kao strukturni dio kapitalizma stvar je interpretacija, ali i različitih političkih uloga. Stoga je orodnjenu podelu rada u kapitalizmu potrebno smestiti u širi analitički okvir i pretrasti neke od temeljnih pojmova feminističkog marksizma (pol/rod, klasa, patrijarhat/patrijarhalni odnosi, dvosistemska (višesistemska) ili unitarna teorija, kapitalizam/kapitalistički sistem proizvodnje, proizvodnja i reprodukcija, strukturni i politički pojam klase...) te propitati kakvu funkciju ove kategorije imaju u dinamici kapitalističkih društava i njihovoj reprodukciji. Cilj je i pokazati kako analiza kapitalizma iz marksističko-feminističke perspektive nije reduktivno ekonomistička, jer se nikada ne radi samo o ekonomskim odnosima, ali i zašto nam je analiza ekonomskih uslova neophodna.

Pripremni materijal za predavanje:

Aruca Čincija, *Primedbe o rodu*. U: „[Stvar](#)“ br. 9, Časopis za teorijske prakse, Gerusija, 2017.

Arruzza Cinzia, *Onkraj logike paralelnih pokreta: treći feministički val kao klasna formacija* Dostupno na: <http://slobodnifilozofski.com/skripta-tv/onkraj-logike-paralelnih-pokreta-treci-feministicki-val-kao-klasna-formacija>

Dodatna literatura:

Arruzza Cinzia, Fraser Nancy i Bhattacharya Tithi. *Feminizam za 99%. Manifest*. Zagreb, 2019. Preveli: Karolina Hrga i Martin Beroš. Dostupno na: <http://zenstud.hr/wp-content/uploads/2019/08/Arruzza-Cinzia-Bhattacharya-Tithi-Fraser-Nancy-Feminizam-za-99-posto-Manifest-2019.pdf>

Arruzza Cinzia, *Dangerous Liaisons: The Marriages and Divorces of Marxism and Feminism*. The Merlin Press Ltd, London, 2013.

Bhattacharya Tithi, *Mapping Social Reproduction Theory*, Verso Blog, 2018. Dostupno na: <https://www.versobooks.com/blogs/3555-mapping-social-reproduction-theory>

Bhattacharya Tithi, *What is Social Reproduction Theory?*, Socialist Worker, 2013. Dostupno na: <https://socialistworker.org/2013/09/10/what-is-social-reproduction-theory/> + video iz 2017., dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=Uur-pMk7XjY> (prijevod: <http://slobodnifilozofski.com/skripta-tv/sto-je-teorija-socijalne-reprodukcije>)

Ferguson Susan, *Women and Work: Feminism, Labour, and Social Reproduction*. London: Pluto Press, 2020.

Ferguson Susan, *Social Reproduction: What's the big idea?*, Pluto Books Blog, 2016. Dostupno na: <https://www.plutobooks.com/blog/social-reproduction-theory-ferguson/>

Ferguson Susan i McNally David, *Društvena reprodukcija onkraj intersekcionalnosti*, Zarez, 2016. Dostupno na: <http://www.zarez.hr/clanci/susan-ferguson-i-david-mcnally-drustvena-reprodukcija-onkraj-intersekcionalnosti>

Jaffe Aaron, *Social Reproduction Theory and the Socialist Horizon: Work, Power and Political Strategy*. Pluto Press, 2020.

Logika roda. O razdvajanju direktno i indirektno tržišno posredovanih sfera i prezrenom, mahom ženskom radu, I deo i II deo.

Social Reproduction Theory. Remapping Class, Recentering Oppression. Edited by Tithi Bhattacharya. Pluto Press, 2017.

Prša Anita, *Prilog razvijanju konceptualnih okvira rada njege*. Dostupno na: <http://slobodnifilozofski.com/2021/12/prilog-razvijanju-konceptualnih-okvira-rada-njege.html>

Viewpoint Magazine, Issue 5: [Social Reproduction](#), 2015.

Vogel Lise, *Marxism and the Oppression of Women. Toward a Unitary Theory*. Brill, Leiden, Boston, 2013.

Maja Solar (1980, Zagreb) je doktorirala filozofiju, bavi se književnošću, društvenom teorijom i aktivizmom. Članica je kolektiva Gerusija, deo je uredništva medijskog portala Slobodni Filozofski, saradnica je Foruma Roma_kinja Srbije.

Stipe Ćurković

Ideologija (i nevolje koje izaziva)

O ideologiji govore svi i, čini se, neprestano. To posebno vrijedi za po svom samoshvaćanju kritičke društvene teorije. Ali kao većinu koncepata koji, već prema potrebi, imaju objasniti sve i sva, koncept ideologije nije lako definicijski uhvatiti. Još uzaludnije je nadati se konsenzusu. U optičaju su različiti teorijski pristupi i vokabulari, nerijetko međusobno nekompatibilni, a ponekad i dijametralno oprečni. Čak i ako polje suzimo na marksističke pristupe, slika ne postaje puno koherentnija. Međutim, za razliku od mnogih drugih teorijskih orijentacija, svaka marksistička ima i dodatan problem: marksistički pokušaji razumijevanja društvenih, političkih i kulturnih procesa polaze od materijalističke hipoteze o centralnosti materijalnih uvjeta egzistencije i materijalnih i klasnih interesa. Unatoč tome, u mnogim marksističkim varijantama teorije ideologije, ona često funkcionira kao eksplanatorna zakrpa tamo gdje se postupanje društvenih aktera razilazi s prognozama teoretičara o „racionalnim“ izborima po kriteriju interesa. To pogotovo vrijedi za interpretacije otklona političke orijentacije radničke klase od zacrtanog puta antikapitalističke borbenosti i revolucionarnosti. Iako se to rijetko uviđa i još rjeđe priznaje, *takva* upotreba koncepta ideologije efektivno predstavlja prešutnu kapitulaciju materijalističke hipoteze. Za *doista* materijalističku teoriju ideologije, zadatak međutim mora glasiti da teoriji ideologije daje materijalističko utemeljenje koje će biti u stanju razumjeti i te prividne „devijacije“, a ne posezati ideologijom tamo gdje materijalistička objašnjenja prividno nailaze na probleme. U predavanju ću pokušati razmrsiti to problemsko klupko i sugerirati mogući smjer za razvoj *doista* materijalistički fundirane teorije ideologije, polazeći od Marxova *Kapitala* i teorije fetišizma.

Stipe Ćurković je član Centra za radničke studije iz Zagreba i urednik CRS-ova godišnjeg teorijskog časopisa *3k: kapital, klasa, kritika*.

Mario Kikaš

Uvod u kritiku civilnog društva

Predavanje se može skicirati na dvije razine. Prva je apstraktna i teorijska razina na kojoj će se polaznicima iznijeti koncept civilnog društva kako je formiran kroz povijest zapadne političke misli kao jedan od tri regulacijska mehanizma uz državu i tržište. Pri tom ćemo svoj okvir razumijevanja civilnog društva, tržišta i države iscrtati (političkim) marksizmom (Ellen Meiksins Wood) te heterodoksnom ekonomijom (Hartmut Elsenhans i Ha Joon Chang). Na drugoj, konkretnijoj razini ćemo razgovarati o formiranju i transformaciji civilnog društva u našem političkom kontekstu obilježenom propašću socijalizma, odumiranjem institucija socijalne države, neoliberalnim reformizmom u domeni rada, prirodnim i socijalnim katastrofama te urgentnim humanitarizmom kao odgovorom na sve navedeno. Razgovarat ćemo o tome postoje li organizacijske, institucionalne i političke alternative postojećim institucijama države, tržišta i civilnog društva. Koju ulogu u svemu tome imaju tradicionalne radničke organizacije i njihove infrastrukture, poput sindikata i njima povezanih institucija? U tome će nam pomoći koncept „zajedničke pomoći“ (*mutual aid*), queer teoretičara Deana Spadea. Literatura uz predavanje je izborna, što znači da su polaznici_e dužni pročitati najmanje jednu od navedenih bibliografskih jedinica.

Izborna literatura:

Ha Joon Chang, *23 stvari koje vam neće reći o kapitalizmu*, prev. Filomena Horvatić, Zagreb: Profil knjiga, 2014.

Hartmut Elsenhans, „The Political Economy of Good Governance“, *Journal of the Developing Societies*, 17, 2 (2001), str. 33-56.

Tomislav Medak, „Civilno društvo i politički rad na ljevici“, *3k: kapital, klasa, kritika*, 1,1 (2014), str. 139-149.

Dean Spade, *Mutual Aid. Building Solidarity During This Crisis (and the Next)*, London: Verso, 2020.

Ellen Meiksins Wood, „The Uses and Abuses of 'Civil Society'“, *Socialist Register*, br. 26 (1990), str. 60-84.

Lidija Krienzer Radojević

Razvoj kulture unutar neoliberalnih politika

Predavanje će se fokusirati na integraciju i razvoj kulturnog polja unutar i pod neoliberalnim politikama. S jedne strane, ova integracija donijela je u ovom području rapidni porast kako radnih mjesta, tako i ekonomske uloge kulture unutar nacionalnih BDP-a. No ovaj razvoj produbio je nejednakost među kulturnim akterima, zaoštrio konkurenciju i strukturno smanjio mogućnosti solidarnosti među njima. Ne samo da je prekarnost rada i produkcije u kulturi popraćena potplaćenim radom, projektnom proizvodnjom i oštrom konkurencijom među akterima, nego je prekarnost i disciplinski mehanizam koji u najboljem slučaju tolerira samo ekskluzivnu solidarnost (Dörre, 2013).

S druge strane, savremena kulturna politika usklađena je s neoliberalnim ekonomskim i socijalnim politikama. Tako se pomoću kulture sistematično depolitizira i normalizira savremena podjela unutar društvenih klasa. Posledično ova instrumentalizacija kulturnih politika zamagljuje uzroke problema (smanjenje i sužavanje pristupa mehanizmima socijalne sigurnosti i normalizacija tržišnih odnosa) te generira buržoaski konsenzus i održava postojeći društveni poredak.

Lidija Krienzer Radojević je kulturna antropologinja i direktorka zastupničke udruge IG Kultur Steiermark. IG Kultur Steiermark zastupa interese autonomnih kulturnih udruga u austrijskoj Štajerskoj i dodirno je mjesto štajerskih umjetničkih i kulturnih aktera. Centralna zadaća udruge je poboljšanje radnih uslova unutar polja kulture.

Nina Čolović

Povijest odnosa feminizma i kvira

Kako o feminizmu tako ni o kviru nije moguće govoriti kao uglančanom i linearnom spletu misli_organiziranja. Pokušaji sistematizacije, građeni na već nestabilnim makrooprekama modernizma i poststrukturalizma, iskazuju pregovaranja i razilaženja u razumijevanju roda, seksualnosti i njihova mjesta u razlaganju društvenih i ekonomskih realiteta. Predavanje će pratiti razvoj divergencija i kontekstualizirati njihov nastanak, s posebnim naglaskom na kvir u relaciji prema radikalnom i marksističkom feminizmu.

Nina Čolović

Prijeperi oko seksualnog rada u feminizmu: radionica kritičke analize teksta

Nema mjesta u jeziku koje nije natopljeno ideologijom, s obzirom na to da nema mjesta u jeziku koje nije natopljeno značenjem. Tvorba značenja regulirana je umreženim diskurzivnim obrascima koji usmjeravaju načine na koji će tekstovi biti strukturirani i čitani. U njihovom rastakanju, kritička analiza diskursa oslanja se na Marxa, Althussera, Habermasa, Hallidaya i Foucaulta, konstruirajući alate koji teže rastvaranju teksta da bi se rastvorili načini na koje jezik omogućava i podržava nasilje i eksploataciju. Radionica je zamišljena kao vježba dubinskog čitanja, vještine čiji će se temelji brusiti na tekstovima koji problematiziraju seksualni rad kroz analizu načina na koji su oblikovane abolicionističke, regulatorne i druge perspektive na njegovo pozicioniranje unutar feminističke teorije_prakse.

Nina Čolović je istraživačica uronjena u teorijske i aktivističke prostore koje putem nastoji pretopiti jedne u druge, kako u domenama kvir_feminističkoga organiziranja tako i u drugim kontekstima okrenutim ekonomskoj i društvenoj pravdi.

Vir Lev

Transfobija: reciklirana moralna panika u službi kapitalizma

Ako transrodnost ne mislimo u okviru performativnosti i tobožnjeg izbora rodnog identiteta koji ćemo „nositi“ i po želji „preoblačiti“, već prije svega ukotvimo režime orodnjavanja u socioekonomsku realnost, transrodnost se pokazuje u neodvojivoj sprezi sa sferom rada (nezapošljavanje ili supereksploatiranje transrodnih osoba u radnim aranžmanima koji su redovito prekarni), sferom javnog zdravstva (koje je transrodnim osobama i dalje nepristupačno i uvjetovano patologizacijom) te sferom stanovanja i drugim materijalnim uvjetima organizacije života u kapitalizmu. Opresivna normalizacija transfobije koja se oslanja na motive prethodno inaugurirane u svrhe širenja homofobne panike, a kojoj sekundiraju trans-isključive radikalne feministkinje i LGB savezi, gaji se u srednjostrujaškim ideološko-kulturnim ratovima i pretače u legislativno dokidanje prava trans osoba, što se uz opipljive posljedice prelama preko konkretnih trans tijela.

Literatura:

Sonja Sajzor, [Šta je transrodnost](#)

Mia Gonan, [Kapital i transrodnost](#)

Lina Gonan, Mia Gonan, [Transfobija i ljevica](#)

Lina Gonan, Mia Gonan, Nina Čolović, [Feminizam i transfobija](#)

Vir Lev, [Da sam, da sam, da sam žensko, ne bih bio muško](#)

Vir Lev, [O rodu, jezice, da ti pojem](#)

Paola Yo, [Višestruke opresije transrodnih Roma i Romkinja](#)

Kevin Henderson, [J.K. Rowling i bjelačka supremacistička historija „biološkog spola“](#)

ContraPoints (Natalie Wynn), [Gender Critical](#)

PhilosophyTube (Abigail Thorn), [Identity: A Trans Coming Out Story](#)

Judith Butler, [Judith Butler on JK Rowling, trans rights, feminism and intersectionality](#)

Britni de la Cretaz, [Nema dokaza za zabranu sudjelovanja trans žena u sportu](#)

Lindsay Ellis, [U potrazi za korijenima popkulturene transfobije](#)

Vir Lev je prevoditelj, član uredništva Slobodnog Filozofskog i dio kolektiva Zagreb Pride.

Tekst poziva na seminar:

Antikapitalistički seminar u organizaciji portala Slobodni Filozofski i Subversive Festivala ove godine će se održati od 18. do 20. te od 26. do 28. svibnja. Seminar teži otvoriti i razgranati prostor svim zainteresiranima za upoznavanje s temeljima marksističkih teorija i emancipatornih praksi te promišljanje mogućih modela političkog organiziranja.

Vraćanje marksizma u središte diskusija prema organiziranju ugnjetavanih i eksploatiranih skupina aranžira fragmentirana iskustava svakodnevice u razumijevanje mnogostrukih načina na koje se kapital okorištava našim tijelima i radom u koji su upregnuta. Smještanjem tih diskusija u kritičko-pedagoški kontekst antikapitalističke se težnje artikuliraju iznova kao jedino što mogu i što nužno trebaju biti: kolektivni projekt u kojem će se prelomiti pogledi iz različitih pozicija, strukturiranih klasnom eksploatacijom te rodom, rasom, etnicitetom i drugim kapitalističkim režimima opresije.

U prikupljanju razlomljenih perspektiva, a prema izgradnji integrativne marksističke teorije, pokazuje se da kapitalizam počiva na pretpostavci izrabljivanja kako ljudskih tako i ne-ljudskih bića i prirode, s kumulativnim posljedicama na živote migranata_kinja, kao i etniciziranih, rasijaliziranih i rodno opresiranih osoba, često naseljenih u sredinama neposredno izloženima devastaciji okoliša i utjecaju klimatskih promjena.

Također ćemo se posvetiti razmatranju i vrednovanju kratkoročnog i dugoročnog dosega modela i strategija djelovanja u sindikalnom, civilnodruštvenom i kulturnom polju, gdje kapital i država uokviruju i stežu svako političko kretanje motivirano promjenom, te mogućnosti reimaginacije antikapitalističkog organiziranja.

Seminar će se održavati u poslijepodnevnom i večernjim satima u Srpskom privrednom društvu „Privrednik“ kroz susrete u trajanju od sat i pol vremena. Program je podijeljen u dva bloka po četiri predavanja uz dvije otvorene rasprave u kojima će biti prilike da se kroz razgovor s koordinatorima_cama i predavačima_cama dodatno adresiraju pojedini koncepti i problemska mjesta. Preporučuje se polaznicima_ama da poprate i preostali [program ovogodišnjeg festivala](#).

Teme seminara:

civilno društvo i sindikati
neoliberalna država
kritika političke ekonomije
socijalna reprodukcija i kapital
ideologija i fetišizam robe
kulturne politike u neoliberalizmu
kvir teorija i feminizam
historizacija seksualnog rada
transrodnost i transfobija

Zbog dinamike rada, broj polaznika_ca je ograničen. **Prijave šaljte na slobodnifilozofski@gmail.com do 13. svibnja.** Molimo vas da ukratko navedete na kakve ste se načine dosad politički educirali (mediji, kultura, obrazovni programi, aktivizam) i za kakav će vam budući aktivistički ili politički angažman biti korisno sudjelovanje na seminaru. Također, molimo vas da priložite jedno kraće pitanje vezano uz neke od navedenih tema, koje biste željeli problematizirati tijekom seminara.

Predavanja drže: Nina Čolović, Stipe Ćurković, Karolina Hrga, Lidija Krienzer Radojević, Mario Kikaš, Vir Lev, Maja Solar, Mislav Žitko

Seminar koordiniraju: Martin Beroš, Nina Čolović, Karolina Hrga, Vir Lev, Maja Solar